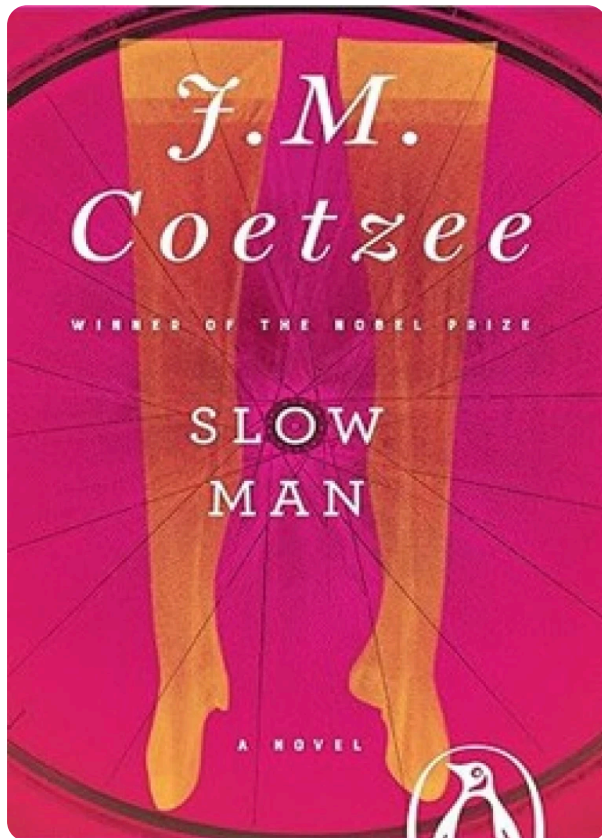

Boekbespreking: Slow man – Langzame Man

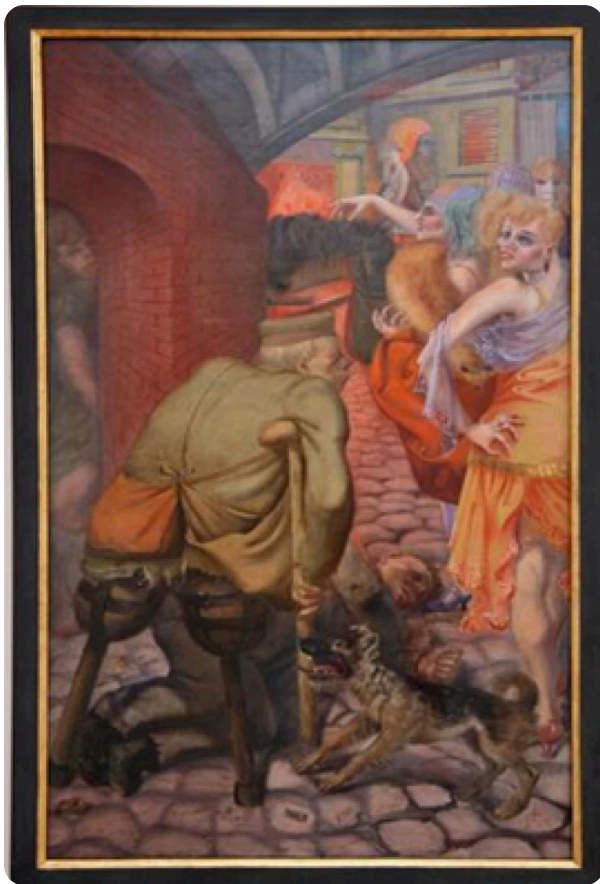

[Ad Kaptein](#)

De eerste zin vertelt het verhaal in één klap: die klap treft de fietser van rechts, hij vliegt door de lucht, voor hij bewusteloos raakt vraagt hij de chauffeur van de auto die hem aanrijdt nog naar zijn fiets.

De chirurg legt uit hoe leeftijd bepalend is voor de medische behandeling. “We zullen amputeren maar we zullen redden wat we kunnen. We hebben geen keus. Of we de knie kunnen behouden is nog niet te zeggen. Bij een jonger iemand was een reconstructie misschien mogelijk geweest maar dat zou een serie operaties hebben betekend. Gezien uw leeftijd is amputatie boven de knie onvermijdelijk, er blijft voldoende over voor een prothese”. De jonge chirurg vertoont ‘ageism’, leeftijdsdiscriminatie.¹ De verpleegkundige in het ziekenhuis vertoont verkleutering. Ze stelt de patiënt voor “het potje te gebruiken ... en zijn plasser te wassen als hij het vriendelijk vraagt”.

Getroffene Paul Rayment (60) krijgt na de operatie van de chirurg het welgemeende advies ‘Chin up!’. Paul moet er niets van hebben. Nieuwe zorgverleners komen zijn bestaan, zijn thuis binnen. De karikaturale, paternalistische zorg in het ziekenhuis wordt vervangen door zorg waar misschien het etiket ‘professioneel’ op past. Een wijkverpleegkundige voegt Paul toe aan haar werklíst. Afstandelijk en deskundig biedt ze zorg, “no cure, just care”. Ze helpt hem bij zijn oefeningen, masseert de stomp, kneedt de spierknopen weg, wast en takt “de klomp gekookte ham, het vormloze diepzeemonster, een ongewenst kind”.

Großstadt, linker paneel, Otto Dix, 1927 – 1928 Kunstmuseum Stuttgart 2

Coetzee heeft zich verdiept in het leven met een amputatie. Hij laat Paul gruwen van het idee van een klomp roze plastic, met een scharnier aan de bovenkant en een schoen aan de onderkant – die je 's morgens 'aan doet' en 's avonds 'af doet', en op de vloer gooit, met de schoen er nog aan. Een kruk is beter, die is in ieder geval eerlijk. De suggestie van de fysiotherapeut dat een prothese hem "natuurlijk" laat lijken roept zijn weerzin op. "Ik wil er natuurlijk uitzien, ik wens me natuurlijk te voelen". Hij merkt hoe bij het nemen van stappen met de krukken de rechterkant van zijn lichaam de boog maakt die het voormalige been zou hebben gemaakt. Paul heeft geen zin naar zijn eerdere leven terug te gaan, hij is een zak met bloed en botten die hij moet torsen. 's Nachts zoekt zijn koude voet zijn spook-broer. Oude kennissen die hem herinneren aan erotische avonturen wijst hij de deur.

Paul wordt verliefd op de verpleegkundige – een ontwikkeling die niemand met ervaring in de zorg verbaast. Coetzee maakt er een thema van, “no cure, just care” versus verliefd worden op je zorgverlener. De verpleegkundige zegt het meedogenloos: “we hebben geen liefdesverhouding, oude mensen zoals wij. Wat we nodig hebben is zorg: iemand die nu en dan onze hand vasthoudt, die thee voor ons maakt, ... die onze ogen sluit als het zo ver is”. De verliefdheid drijft Paul ertoe om met zijn geld de verpleegkundige en haar hele gezin te willen kopen: een beurs voor de zoon, een huis voor de echtgenoot. “Hij wil voor hen zorgen, voor hen allemaal, hen beschermen en hen redden”. De onderneming mislukt, vanzelfsprekend. Het werk van zoon en echtgenoot aan een driewieler voor Paul stopt. Op het frame is PR Express geschilderd – hij is geen rocket man, hij is Slow Man.

Er zijn behandelaars die mensen wier duim wordt geamputeerd bestempelen als ‘narcistisch’ wanneer zij klagen over de ingreep.³ Clinici die werken met militairen met een zeer ingrijpende amputatie benadrukken hoe het omgaan met de amputatie beter dan ‘objectieve’ kenmerken voorspelt hoe het de patiënt (‘patiënt’?) vergaat.⁴

Chirurg Daniely dicht over hoe hij een dijbeen doorzaagt;⁵ Max van Rooy noemt het boek met zijn verhaal over het verliezen van zijn rechterbeen vanwege sarcoom “Leve het been – snijtijd 90 minuten”.⁶ In de Lancet recenseert Terry Eagleton *Slow Man*: “verplichte leesstof voor iedere medicus”, met als moeilijke maar fantastische uitsmijter: “if medics are to tend their patients effectively, they must be as dispassionate as artists”.⁷ Artsen hebben emotionele distantie nodig om zorg van hoge kwaliteit te bieden, net als kunstenaars. Een nog steeds gepassioneerd bediscussieerd thema in opleiding en beroepsuitoefening van ‘medics’. Paul Rayment worstelt daar ook mee – hij is niet de enige.

Ad Kaptein is emeritus hoogleraar Medische Psychologie LUMC. Zijn onderzoek en onderwijs gaan over omgaan met ziek-zijn door patiënten, en over hoe partners, familie en gezondheidswerkers de patiënt daarbij kunnen helpen. In deze rubriek poogt hij de ouderengeneeskunde te belichten vanuit het perspectief van de romanliteratuur (www.adkaptein.nl).

Auteur

- Prof. dr. A.A. (Ad) Kaptein, hoogleraar, Medische Psychologie LUMC

Literatuur

1. Grayson E. "Even at this late juncture": Amputation, old age, and Paul Rayment's prosthetic family in J.M. Coetzee's *Slow Man*. In Grayson E & Scheurer M (eds), *Amputation in literature and film*. New York: Palgrave Macmillan, 2021, pp. 137 – 153.
2. Schwarz B. *Otto Dix Großstadt*. Frankfurt am Main: Insel Verlag, 1993.
3. Pomares G, Coudane H, Dap F, Dautel G. Traumatic upper-limb amputation: The process toward acceptance. *Orthopaedics & Traumatology: Surgery & Research*, 2020, 106, 1419 – 1423.
4. Tyner CE, Kisala PA, Slotkin J, et al. Health-related quality of life after major extremity trauma: qualitative research with military service members and clinicians to inform measurement of patient-reported outcomes. *Quality of Life Research*, 2025, 34, 3351 – 3364.
5. Daniely D. I cut off his leg. *JAMA*, 2025, 333, 726.
6. van Rooy M. *Leve het been – snijtijd 90 minuten*. Amsterdam: Prometheus, 2012.

7. Eagleton T. A slow redemption. Lancet, 2005, 366, 1917 – 1918.